

# PRŮVODCE HISTORIÍ POŠTOVNÍCH SCHRÁNEK PRO DĚTI

Schránka může být cokoli, co v sobě něco ukrývá, chrání. A poštovní schránka, to je něco zvláštního. Schovává tajemství, různé lidské příběhy svěřené papíru. Na krátký, ale opravdu krátký čas poskytne dopisům a pohlednicím domov. Na jednom místě se všechny zásilky shromáždí, pak se vyberou, odvezou, roztřídí a putují, kam mají. Je to jednoduché, stačí nalepit známku a dopis hodit do otvoru některé z oranžových poštovních schránek, umístěných na ulicích měst i na vesnicích. Ale bylo to tak vždycky? **A jak vypadaly schránky dříve? Která byla ta úplně první? Jak se otvírají? Odpověď na tyto a další otázky se dozvíš z následujícího příběhu.**

## Pohledem „pohlednice“

Přečti si vyprávění 200 let starého dopisu, doplňuj, kresli, piš a přemýšlej.

*Nejdřív bych se ráda představila. Nejsem vlastně tak úplně pohlednice, ty totiž v době mého odeslání (stejně jako fotografie) ještě tak docela neexistovaly. Jsem ale možná její předchůdce, proto si tak říkám. Jednoho dne vložil Josef Kastlík z Postoloprta do obálky obrázek (to jsem já!) svého města a poslal ho poštou. Na tom by nebylo nic zvláštního, kdyby adresátem nebyl jeho prapraprapravnuk, který tehdy samozřejmě nebyl na světě, a nebylo jisté, kde a kdy se narodí, natož jak se bude jmenovat. Pan Kastlík ale z nějakého tajemného důvodu věřil, že já si už cestu najdu. Tak začalo moje putování časem a různými poštovními schránkami.*



1632

DOLOŽENA  
PRVNÍ „LISTOVNÍ SCHRÁNKA“  
V PODOBĚ KAMENE S NÁPISEM,  
POD KTERÝ SE VKLÁDALY DOPISY.

1653

V PAŘÍŽI ZAVEDENY  
PRVNÍ POŠTOVNÍ  
SCHRÁNKY NA SVĚTĚ.

1698

NEJSTARŠÍ ZNÁMÉ  
VYOBRAZENÍ POŠTOVNÍ  
SCHRÁNKY NA MĚDIRYTU  
CASPARA LUYKENA.

Poprvé jsem byla uhozena do poštovní schránky v roce 1817. Josef Kastlík se mnou tenkrát musel jít až na poštovní úřad. Připadala jsem si jak zavřená v truhle, ale dobře si pamatuji tu vůni dřeva a papíru. Ony se totiž první schránky z různých dřevěných beden skutečně dělaly, jen se pomalovaly v rakouských barvách, žluté a černé, a bylo to. Sořtlo a vzduch do schránky pronikaly shora jen úzkou štěrbinou. Ten otvor má dodnes samozřejmě každá schránka a patří k ní stejně jako ke známce zoubkování. Znamky ale tehdy ještě nebyly, za dodání se totiž platilo v hotovosti.



1

Poznáš nejstarší dochovanou poštovní schránku v českých zemích?



1



2



3



4



5



6



7



8

1817

POVINNOST UMÍSTIT  
POŠTOVNÍ SCHRÁNKU  
NA VŠECH ÚŘADECH  
V RAKOUSKÉ MONARCHII.

1830

SCHRÁNKY MUSELY  
BÝT DOPLNĚNY  
ČITELNÝM VYSVĚTLENÍM  
JEJICH ÚČELU.

1847

POVINNOST  
UPOZORNIT VEŘEJNOST  
PŘED VÝBĚREM SCHRÁNEK  
TROJÍM ZAZVONĚNÍM.



Každá z té spousty dřevěných schránek, kterými jsem prolezla, byla jiná. O pár desítek let později jsem doputovala do jedné celé plechové. Plech se začal používat, protože víc vydrží, odolá počasí. Schránky se totiž začaly dávat i ven na ulici. Musím říct, že mi občas byla pěkná zima nebo se schránka naopak od slunce pěkně rozpálila. Otvory na vhažování už byly ze strany, takže na mě nepršelo a mohla jsem občas opatrně vykouknout ven. Zámky byly bytelnější. Ani to nás dopisy ale často neochránilo před zloději, kteří nás tahali ven pomocí tyček pomazaných lepem. Brrr, jednou mě taky málem polapili, možná bych tu dneska nebyla.



2

Tolik různých klíčů! Kdo se v tom má vyznat!

**Vyber** ten správný, který patří do téhle klíčové dírky poštovní schránky.



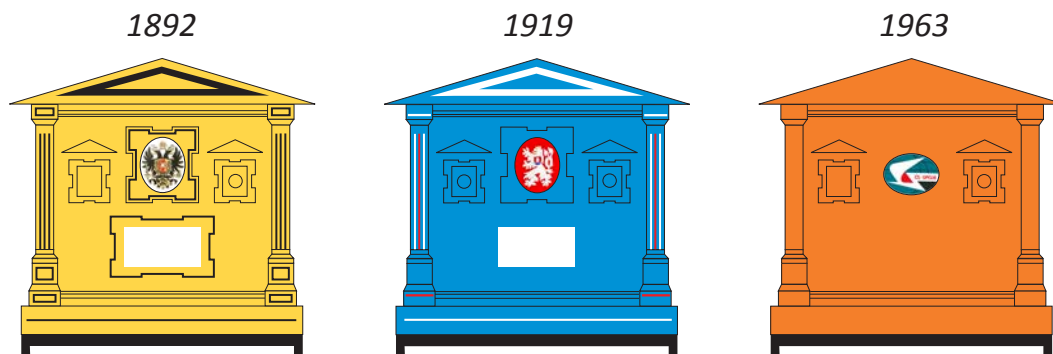
Když se začaly používat poštovní známky, všechno se ohromně zjednodušilo. Od té doby až dodnes za posílání zásilky platí odesílatel tím, že koupí známku, nalepí ji a hodí dopis do schránky. Schránky už neměly různé tvary a velikosti, začaly se vyrábět určité typy ve větším množství. Některé si byly podobné jak vejce vejci a občas se mi stalo, že jsem si nebyla jistá, kde vlastně jsem. Některé typy schránek se používaly a vydržely hodně let. Třeba takové „Parisky“ (sloužily od konce 19. století až do druhé poloviny 20. století!) měly za Rakousko-Uherska žlutou barvu, v Československu modrou a později byly přemalovány na oranžovo.



3

Tyhle schránky se liší nejen barvou. Každým novým nátěrem se něco změnilo.

Kolik rozdílů **najdeš** dohromady na modré a oranžové, kterými se liší od žluté?



1840

POŠTOVNÍ SCHRÁNKY  
ZAVĚŠOVÁNY  
PŘED MĚSTSKÝMI  
LISTOVNÍMI SBĚRNAMI.

1850

V RAKOUSKÉ MONARCHII  
ZAVEDENY POŠTOVNÍ ZNÁMKY,  
VE MĚSTECH SE SCHRÁNKY  
UMÍSTUJÍ I MIMO  
POŠTOVNÍ ÚŘADY.

1869

ZAVEDENÍM  
KORESPONDENČNÍCH LÍSTKŮ  
V RAKOUSKO-UHERSKÉM  
VNITŘNÍM POŠTOVNÍM STYKU  
SE ZVÝŠIL POČET SCHRÁNEK.

1891

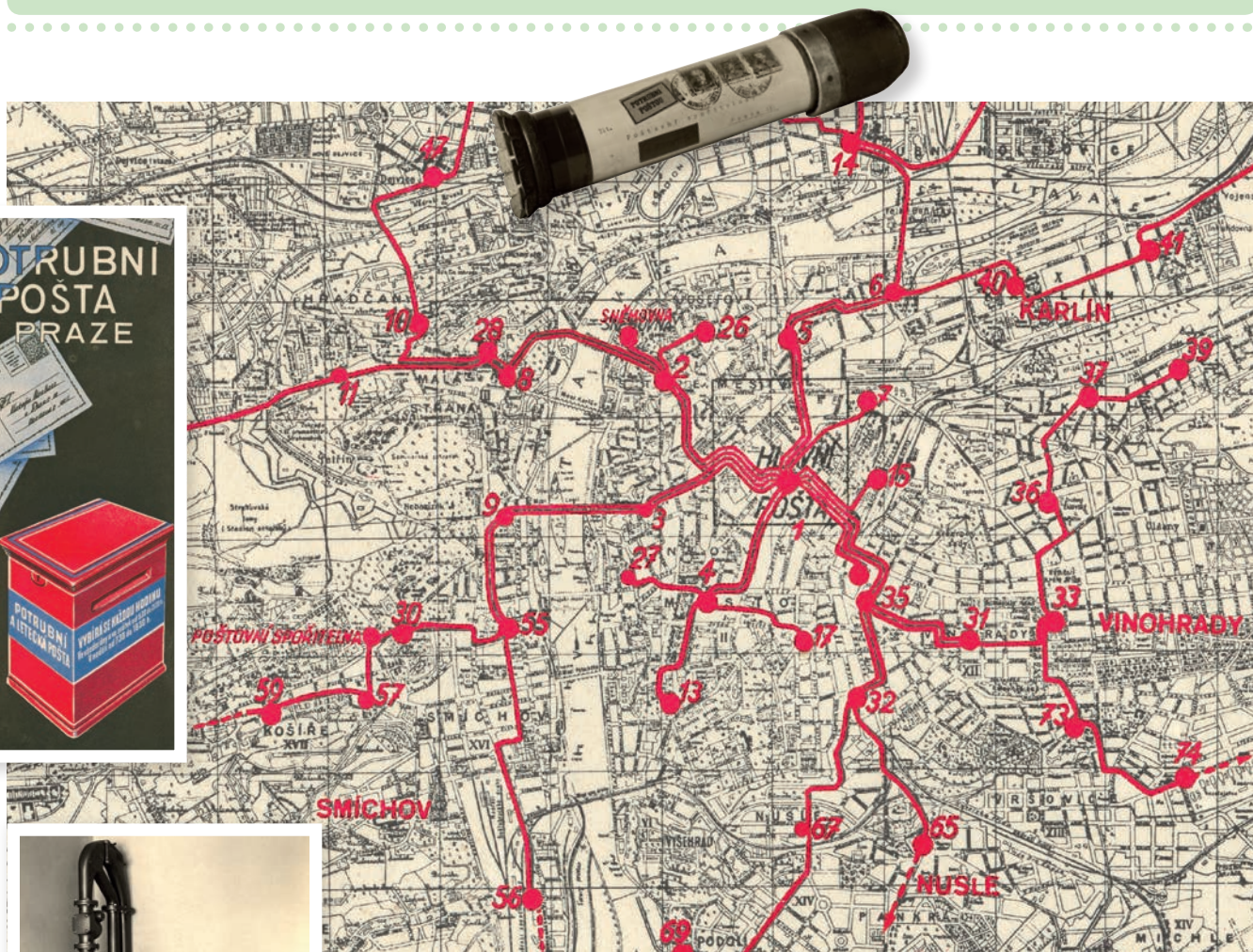
AUTOMATICKÝ SYSTÉM VÝBĚRU  
SCHRÁNEK KARLA PARISE  
ZVÍTĚZIL V SOUTĚŽI  
NA KONGRESU SVĚTOVÉ  
POŠTOVNÍ UNIE VE VÍDNI.



Jednou jsem se náhodou dozvěděla, že se rodina potomků pana Kastlíka přestěhovala do Prahy, a tak jsem se rozhodla zamířit tam. Slyšela jsem, že v Praze mají jednu speciální poštu, která vede potrubím. Potrubní poštou svištěly dopisy ve speciálních pouzdrech rychlostí až 10 m/s. To jsem musela vyzkoušet, byla to vážně jízda hustou sítí 55 km dlouhého potrubí. Místo, kam se sbíhaly všechny trasy, bylo na hlavní poště v Jindřišské ulici. Odtud jsem vyrazila tímhle poštovním metrem směrem do Karlína. Kromě obyčejných poštovních schránek existovaly různé speciální, mimo trubní pošty třeba schránky na leteckou poštu. Ještě, že jsem se nedostala do ní, skončila bych někde v Africe.



4 Kterými poštovními úřady vede cesta z Karlína do Nuslí? **Napiš** jejich čísla.



1899

PRAŽSKÁ POTRUBNÍ  
POŠTA ZAČALA  
PŘIJÍMAT TELEGRAMY  
A LISTOVNÍ ZÁSILKY  
PRO VEŘEJNOST.

1905

VÝROBA SCHRÁNEK SE  
ZABUDOVANÝM OTVOREM  
PRO KONTROLNÍ TABULKU  
S VYTLAČENÝMI ČÍSLY - ČASEM  
VYBÍRÁNÍ.



Poštovních sluhů, později nazývaných výběrčí, jsem za ty roky poznala hodně. Neměli to vždycky lehké. V Praze třeba museli vybírat schránky i sedmkrát za den, zásilky potrubní pošty každých 20 minut! Ve Vídni prý otvírali schránky 14krát za den, v Budapešti dokonce 6–17krát za den. Aby pošťáci poštovní pytle vůbec odolávali, nemohli chodit pěšky, ale používali různé dopravní prostředky. Někdy se třídilo i cestou, třeba ve speciálních vozech vlakové pošty, nebo byly schránky umístěné přímo na tramvajích, autobusech, dokonce i na trolejbusech. Taký jsem se párkrát svezla.

**5 Označ, které dopravní prostředky pošťáci nemohli použít k vybírání poštovních schránek.**

Do prázdného rámečku **nakresli** dopravní prostředek, který bys použil ty.

**6** Může jít o tvůj vlastní vynález, zcela nový stroj, s kterým zvládneš vybrat poštovní schránky v rekordním čase.



**1906**

K VÝBĚRU POŠTOVNÍCH  
SCHRÁNEK V PRAZE ZAČAL  
BÝT POUŽÍVÁN MOTOCYKL  
LAURIN & KLEMENT  
S NÁKLADNÍ SAJDKÁROU.

**1919**

SCHRÁNKY SYSTÉMU PARIS BYLY NOVĚ  
NATŘENY ŠMOLKOVĚ MODROU BARVOU  
S ČERVENÝMI A BÍLÝMI LINKAMI.  
RAKOUSKÝ STÁTNÍ ZNAK VYSTRÍDAL  
ČESKÝ LEV.

**1931**

K VYBÍRÁNÍ PRAŽSKÝCH SCHRÁNEK  
A PŘEVOZU LISTOVNÍCH ZÁSILEK  
SE ZAČALY POUŽÍVAT SPECIÁLNĚ  
UPRAVENÉ AUTOMOBILY  
TATRA 12.

**1934**

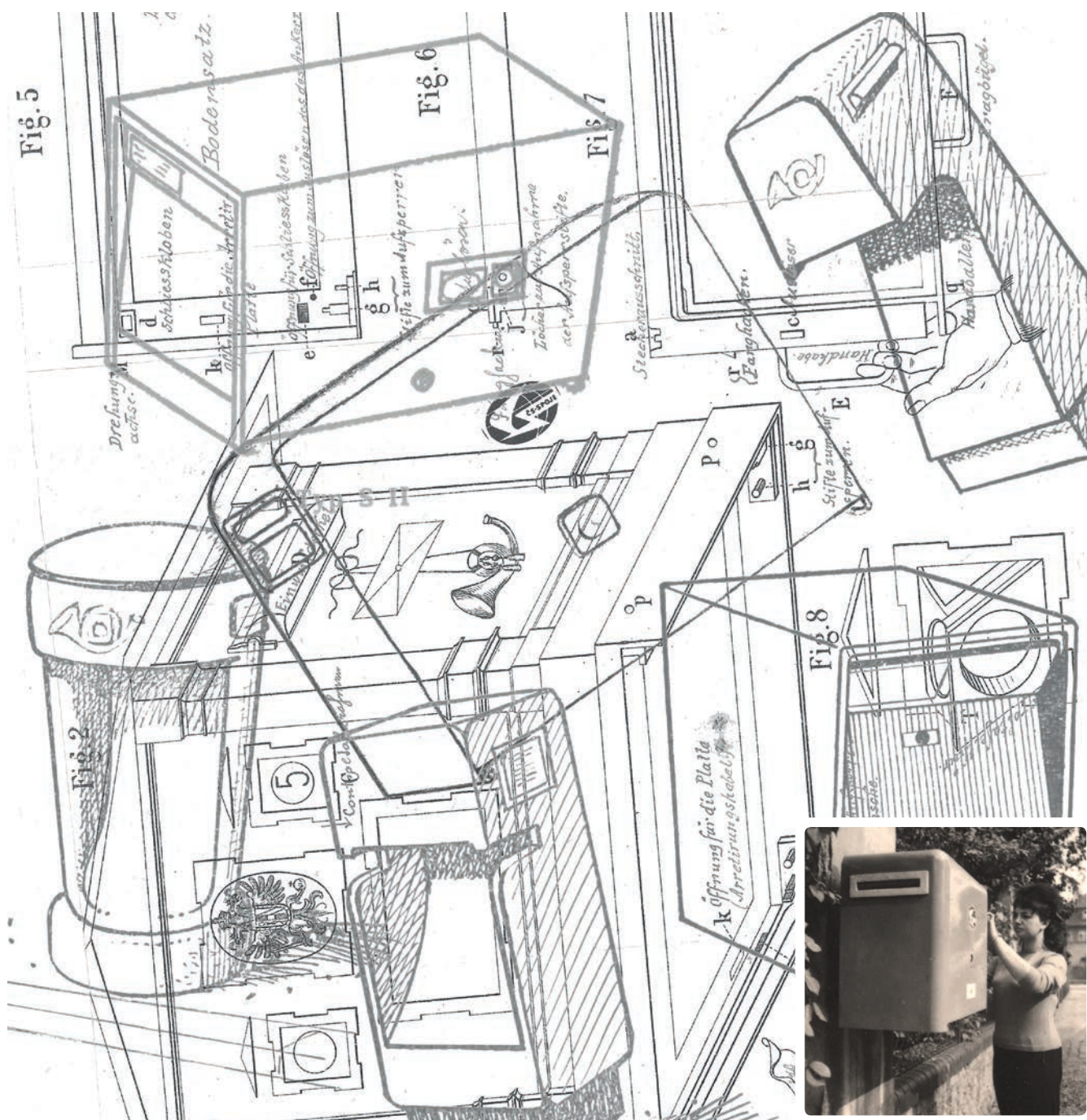
ROZMÍSTĚNO  
1307 KUSŮ  
NOVÝCH  
POŠTOVNÍCH  
SCHRÁNEK.



Často se nás dopisů tísnilo ve schránce tolik, že se nedalo dýchat. Ležely jsme tam papír na papíru a čekaly, až vypadneme. Ano, vypadneme přímo do speciálního vaku! Lidé si chtěli zjednodušit práci, možná často ztráceli klíče, a tak vymýšleli různé nové mechanismy a způsoby otevírání a zavírání schránek. Tak třeba švédský vynálezce Martin Wiberg už v roce 1871 vymyslel systém vaku s rámem, který schránku rovnou otevřel a po vytažení ji zase zavřel, takže se nás úběřčí ani nedotkl! Václav Vlček to ještě zdokonalil. Pak přišly schránky typu Paris, Zemánek, Zíkl a další. Většinou dostaly jména po svých konstruktérech.



**7** Výkresy a návrhy schránek se trochu pomíchaly. Pan Zíkl je z toho zoufalý. Najdi mezi čarami jeho návrh a **obtáhni** ho barevnou pastelkou.



**1937**

VÝROBA PRVNÍ  
ČESKOSLOVENSKÉ  
SCHRÁNKY  
KONSTRUKTÉRA  
ANTONÍNA ZEMÁNKY.

**1949**

PRO VYBÍRÁNÍ A PŘEVOD  
ZÁSILEK ZAVEDENY  
MOTOCYKLY ČZ-125 N3  
A JAWA 250 V PODOBĚ  
TZV. NÁKLADNÍ RÍKŠI.

**1960**

NA SPARTAKIÁDĚ V PRAZE BYLY  
PŘEDSTAVENY PROTOTYPY STOJANOVÝCH  
SCHRÁNEK, KTERÉ NAVRHLI KAREL  
STEINBAUER A MIROSLAV FILÍPKOVÁ,  
ALE ZAVEDENY NEBYLY.

**1963**

V ČSSR PRVNÍ  
SCHRÁNKY  
V ORANŽOVÉM  
PROVEDENÍ A S NOVÝM  
ZNAKEM SPOJŮ.

**1963**

V ČSSR  
ZAVEDENY SCHRÁNKY  
S AUTOMATICKÝM VÝBĚREM  
KONSTRUKTÉRA  
STANISLAVA ZÍKLA.



Až jednou... Konečně jsem zjistila, kde pan Kastlík bydlí. Skrz laminátovou stěnu nové schránky typu SII (schránky už neměly krásná lidská jména jako Zemánek nebo Zikl) jsem zaslechla, jak jedna poštovní doručovatelka povídá o bláznivém pánovi, milovníkovi historie a pošty, který si myslí, že mu ještě dorazí nějaká zásilka z 19. století. A byl to opravdu on, koho jsem celá léta hledala! Dostat se do tašky poštovní doručovatelky byla hračka. Bylo to vzrušující, v domovní schránce jsem v životě ještě nebyla, možná tam budu konečně aspoň chvíli úplně sama. Teď už jen najít ten správný otvor.



8

V domě pana Kastlíka je 12 bytů, ale nějaký šotek vyndal a rozházel cedulky se jmény na domovních schránkách, na místě zůstala jen jedna.

**Pomoz** paní doručovatelce **určit**, která schránka komu patří. Přečti si, co o lidech v domě ví, a **doplň** správná jména.

Pod Anežkou bydlí její kamarádka Lucie. Na stejném patře jako slečna Plešatá mají vedle sebe byty přátelé Eduard Rychlý a František Truhla. František je souseď Anežky, ale moc se neznají. Marie Vybíralová bydlí ve druhém patře nad slečnou s ptačím jménem a pod panem Rychlým. Petra není souseďka pana Nosila ani pana Písaře z prvního patra. Pod Janem Dřevěným ze třetího patra bydlí Milan Modrý, souseď Lucie, a pod ním jeho synovec Ivan. Alois Pytel má byt v jiném patře než Marie, ale často se navštěvují. Kde bydlí pan Kastlík?



Eduard Rychlý

Milan Modrý

Filip Nosil

Ivan Písař

Alois Pytel

Marie Vybíralová

Václav Kastlík

Lucie Pruhovaná

FRANTIŠEK TRUHLA

Jan Dřevěný

Petra Holubová

1967

V ČSSR  
BYL VYTVOŘEN  
DESIGNÉREM MILOŠEM HÁJKEM  
TYP SCHRÁNKY PS I/67  
(POZDĚJI OZNAČOVANÝ JAKO S I).

1985

V PRAZE BYLO ROZMÍSTĚNO  
PRVNÍCH STO PROTOTYPŮ  
LAMINÁTOVÉ SCHRÁNKY SL I,  
KTEROU ZKONSTRUOVAL TÝM  
VEDENÝ ING. JANEM PŘIBYLEM.

1988

ZAČALA  
SÉRIOVÁ VÝROBA  
SOUČASNÝCH  
SCHRÁNEK  
TYPU SL II.



Pan Kastlík si konečně mohl prohlédnout obrázek města svého praprapradědečka a měl vážně radost. Město se hodně změnilo a já taky. Bylo na mně nalepených tolik lístků a otištěno tolik razítek, že pod nimi nebylo poznat, jak jsem na začátku cesty vypadala. Možná se ptáte, jak se mi to cestování schránkami mohlo tolik let dařit. Sama nevím, možná byl pan Kastlík kouzelník nebo mi pomohl poštovní skřítek. Nebyla to vůbec legrace, bez správné adresy jsem mohla skončit někde v úložně ztracených zásilek s razítkem NEDORUČITELNÉ. Poštáči byli vždycky důkladní, opravdu se mě snažili doručit a já jim to pěkně komplikovala. Teď jsem konečně doma, uložená ve sbírce pana Kastlíka a moc se mi tu líbí.

**9** Prohlédni si všechna razítka a nálepky na obálce. Které určitě nemohou být poštovní? Pod obrázek opiš jejich texty, případně je nakresli.



SPRÁVNÉ ODPOVĚDI:  
 1 – 7, 2 – 3, 3 – 29 rozlíl / modrá 14, oranžová 15,  
 4 – 40-6-5-1-35-32-65, 5 – vzducholod, autobus,  
 vysoké kolo, kočárek, tramvajový vůz, 6 – uprostřed našli kmo,  
 8 – 6, 9 – Consul, hrád, květiny - symbol krásy a radosti, Love,  
 plachetnice, Společně pro radost, smajlík